

Over de eerste Baardrob, *Erignathus barbatus* Erxleben, 1777, in Nederland gevonden

P.J.H. van Bree & L. 't Hart

Op 27 juni 1988 werd op een steiger in de Julianahaven te Yerseke een jonge, vrouwelijke Baardrob gevangen. Het exemplaar had een lengte van 193 cm. Volgens berichten in de Provinciale Zeeuwse Courant van 30 juni 1988 had het dier al enkele dagen in de haven en omgeving rond gezwommen voordat het sterk vermagerde exemplaar gevangen kon worden. Het dier dat circa 150 kg woog, werd per vliegtuigje vanaf het vliegveld Midden-Zeeland naar het noorden gevlogen om opgenomen te worden in de zeehondencreche van Pieterburen.

In Pieterburen aangekomen kreeg de Baardrob een eigen bassin ter beschikking. Aanvankelijk werd het dier gevoerd met levende Forel, maar al snel bleek het ook de ontdooide Haring uit de diepvries te eten. Na enkele weken was de rob zichtbaar gegroeid, het was duidelijk dat ze zich haar tijdelijke gevangenschap wel liet gevallen.

Het was de bedoeling om de Baardrob, tegelijk met enkele Ringelrobben (*Phoca hispida*), weer terug te zetten in hun eigen natuurlijke omgeving ergens hoog in het noorden, ware het niet dat er op dat ogenblik een ernstige onbekende virusziekte heerste onder de Gewone Zeehonden (*Phoca vitulina*) van Noordwest-Europa.

Deze sterk besmettelijke virusziekte bleek uiteindelijk nauw verwant aan het hondenziektevirus. Zeehonden besmet met deze ziekte werden op dat ogenblik ook dagelijks bij de zeehondencreche binnengebracht.

Onafhankelijk van het feit of Baardrobben en Ringelrobben gevoelig zijn voor het nieuwe virus kon men op de zeehondencreche het risico niet lopen via het uitzetten van deze dieren mogelijk nog virusvrije populaties in het noorden in gevaar te brengen.

Tot op heden heeft de ziekte zich wat de omvang betreft beperkt tot de kusten van Noordwest-Europa met het merendeel van de slachtoffers onder de Gewone Zeehonden.

Alhoewel de Baardrob aanvankelijk goed herstelde, is het dier uiteindelijk toch ziek geworden en op 12 augustus 1988 gestorven. Het dier vertoonde de symptomen van de nu als Zeehondenziekte (*Phocid distemper virus*) bekend staande ziekte.

Een Baardrob is onmiddellijk te herkennen aan zijn zeer ontwikkelde snorharen (de 'baard' waaraan het dier zijn naam dankt), aan de voorpoten die min of meer een vierkante omtrek hebben (vandaar dat de soort 'squareflipper' genoemd wordt door de zeehondenjagers van Newfoundland), aan de lichte kleur van de vacht, aan het lange spoelvormige lichaam met de betrekkelijk kleine kop en aan het feit dat de vrouwtjes net als Monniksrobben (*Monachus monachus*) vier tepels hebben. De andere zeehonden soorten hebben slechts twee tepels. Volwassen mannelijke dieren kunnen drie meter lang worden; de vrouwtjes worden ongeveer 2½ meter lang.

Baardrobben komen voor in de arctische en subarctische wateren van het noordelijk halfrond. In de Atlantische Oceaan loopt de zuidgrens van het verspreidingsgebied van Newfoundland in het westen met een boog in de richting van Straat Davis onder Groenland langs naar het noorden van IJsland; vandaar met een boog naar het noorden langs Jan Mayen tot aan het zuiden van Spitsbergen om dan naar het noorden van Noorwegen (Finnmark) te lopen (zie kaartje).

In 1982 hebben Clayton E. Ray en medewerkers een uitvoerige studie gepubliceerd betreffende Baardrobben gevonden ten zuiden van hun normale verspreidingsgebied. Om aan te geven hoe zeldzaam de Baardrob is als dwaalgast, citeren wij uit genoemde studie die vondsten van Baardrobben gedaan op de kusten van Europa gedurende deze eeuw. Omstreeks 1910 werd in de monding van de rivier de Somme in Frankrijk een jonge Baar-

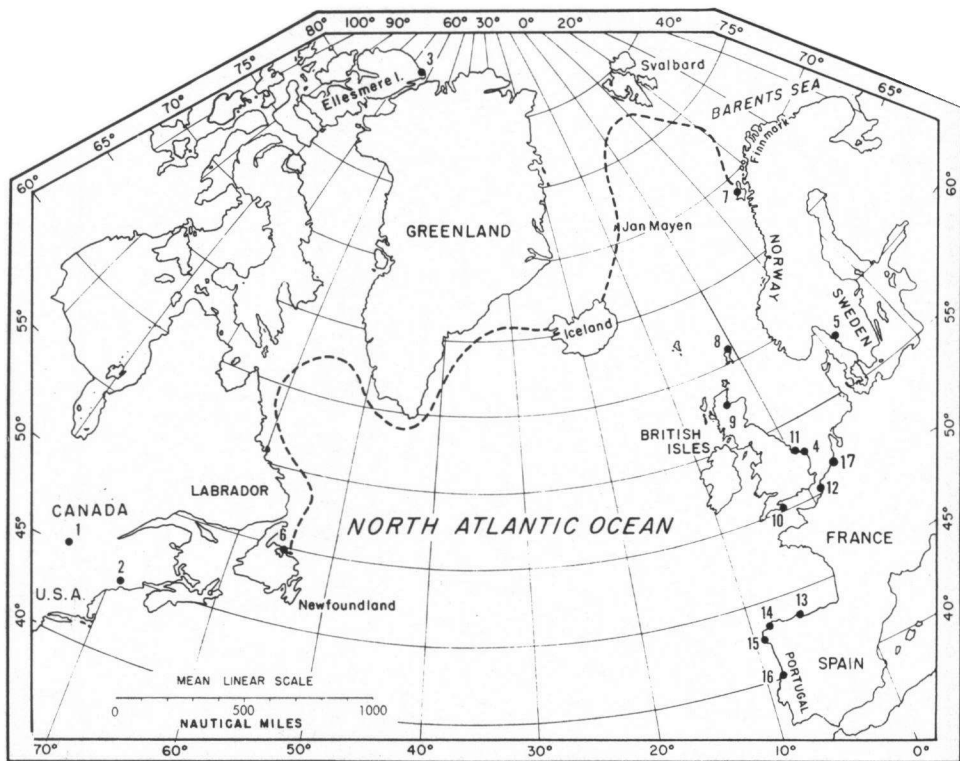
drob gevangen. Het dier werd naar de dieren-tuin in Parijs gebracht alwaar het dier later stierf (zie cijfer 12 op de kaart). In 1977 werd een jonge Baardrob waargenomen bij Cullivoe op het eiland Yell, de Shetland Eilanden (60°42'N., 1°00'W.) (zie cijfertje '8' op de kaart). Een uitstekende foto van het dier werd gepubliceerd in het tijdschrift *British Birds*. In 1978 werd een jong exemplaar gezien en gefotografeerd bij Ria de Villaviciosa, Spanje (43°31'N., 5°23'W.) (nummer 13). Op 15 januari 1966 werd er een jong dier geschoten bij La Coruna, Spanje (43°21'N., 8°22'W.) (dier nummer 14). In de periode van januari tot juni 1972 werd er een exemplaar gezien en gefotografeerd bij Ria de Muros Y Noya, Spanje (42°46'N., 8°53'W.) (dier nummer 15) en ten slotte werd een jong mannetje geschoten in de monding van de Mondego Rivier, Portugal (40°09'N., 8°51'W.) op 8 oktober 1975 (dier nummer 16).

Zes dieren plus ons exemplaar van Yerseke (dier nummer 17) op de Europese kusten, dat is niet veel. Maar het is wel opvallend dat zes dieren waargenomen (geschoten, gevangen)

zijn na 1966. Het is heel moeilijk hiervoor een verklaring te geven. Wel is het duidelijk dat met de sterk toegenomen kennis van en de groeiende belangstelling voor de biologie de laatste decaden steeds meer 'ongewone' zeehonden gezien en herkend worden. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor Ringelrobben en Klapmutsen (*Cystophora cristata*). Daarnaast is het duidelijk dat door overbevissing in het hoge noorden en veranderingen in de grens van het drijfijjs, jonge hongerige dieren naar het zuiden trekken. Wij wijzen hierbij ook op de invasie van Zadelrobben (*Phoca groenlandica*) gedurende de laatste jaren. En ten slotte moet de vraag gesteld worden of de zogenaamde arctische soorten zeehonden (de pagophile of ijs-minnende soorten) oorspronkelijk zo arctisch, zo koude-gebonden zijn. Merkwaardig genoeg ziet men heel gemakkelijk over het hoofd dat allereerst de prehistorische mens een geduchte jager was en dat zeehondensoorten, die hun jongen op het land werpen een betrekkelijke gemakkelijke prooi voor de kustbewoners waren. De dieren, die hun jongen kregen op zandbanken of op ijsvelden, waren veel minder kwetsbaar, zeker in de prehistorie. Soorten die hun jongen én op het land én op het ijs kregen, daarvan waren de exemplaren die op het ijs

Figuur 1. Volwassen Baardrob op het ijs. Hornsund, Spitsbergen, augustus 1986.
Foto: J. de Korte.

Figuur 2. Verspreidingsgebied van de Baardrob in de Atlantische Oceaan (ten noorden van de stippellijn) en prehistorische en historische vondsten van Baardrobben ten zuiden van het verspreidingsgebied.

Naar Clayton E. Ray et al 1982.

wierpen in het voordeel en het is dus niet uitgesloten dat er een zekere selectie druk ontstond ten aanzien van het op het ijs voortplanten. Op de zelfde wijze kunnen dieren, die in de winter jongen kregen wanneer jagers niet actief konden zijn, voordeel gehad hebben (bijvoorbeeld de Grijs Zehond, *Halichoerus grypus*).

Verder wordt in het algemeen geen rekening gehouden met de zeer intensieve jacht op zehonden in de voorgaande eeuwen. Wij kennen allemaal de massaslachtingen van na de Tweede Wereldoorlog maar wij vergeten dat in de 17de, 18de en 19de eeuw er in het groot op zehonden gejaagd werd. Dit is niet de plaats om daarop in te gaan maar als enkel voorbeeld kan vermeld worden dat in 1774 54 schepen alleen al uit Bremen en Hamburg uitvoeren om op zehondenjacht te gaan en

dat men jaarlijks tot wel 5000 zehonden doodde.

Het is dus begrijpelijk dat het huidige voorkomen en de huidige verspreiding sterk beïnvloed zijn door de mens en daardoor onnatuurlijk zijn. Wij moeten ons daarom afvragen of de zogenaamde dwaalgasten onder de vinvoetigen wel werkelijk dwaalgasten zijn. Recent hebben Van Bree & Bosscha Erdbrink (1987) de resten (een dijbeen, een ellepijp en een opperarmbeen) van Baardrobben beschreven, gevonden op de bodem van de Noordzee. Zij dateren, met enige voorzichtigheid, die resten als komend van het Eemien, de laatste interglaciale periode. Het was toen wat kouder dan nu maar beslist niet arctisch of subarctisch. Aangenomen dat de datering juist is, dan waren tijdens het Eemien Baardrobben dus geen typisch arctische dieren. Uit de studies van Smith (1981) blijkt verder dat Baardrobben betrekkelijk ondiepe wateren niet schuwen. Zeventig procent van hun voedsel bestaat uit bodemdieren, waaronder zeer veel crustaceeën en mollusken. Het leven in de ondiepe Noordzee was dus geen bezwaar en zo goed als zeker zullen tijdens het

Eemien Baardrobber hun jongen op het land gekregen hebben.
Hoe het ook zij, de waarnemingen van Baardrobber op de Europese kusten zijn interessant en het is de moeite waard na te gaan of er in de komende jaren meer waarnemingen volgen.

■ Dr. P.J.H. van Bree, Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Mauritskade 61, 1092 AD Amsterdam & Lenie 't Hart, Zeehondenrecherche Hoofdstraat 94a, 9968 AB Pieterburen.

GERAADPLEEGDE LITTERATUUR:

- Bree, P.J.H. van & D.P. Bosscha Erdbrink (1987): Fossil *Phocidae* in some Dutch collections (*Mammalia, Carnivora*). *Beaufortia* 37 (3) : 43–66.
- Burns, J.J. (1981): Bearded Seal, *Erignathus barbatus* Erxleben, 1777. 145–170, in: S.H. Ridgway & R.J. Harrison Eds. *Handbook of Marine Mammals*. Volume 2: Seals (Academic Press, London).
- King, J.E. (1983): Seals of the world: 1–240, *Brit. Mus. Nat. Hist.*, London & Oxford Press, Oxford.
- Mohr, E. (1952): Die Robben der europäischen Gewässer: 1–283, 40 Tafeln (Verlag Paul Schöps-Frankfurt/Main).
- Ray, Clayton E., F. Reiner, D.E. Sergeant & C. Nores Quesada (1982): Notes on past and present distribution of the Bearded Seal, *Erignathus barbatus*, around the North Atlantic Ocean. *Mem. Museu do Mar (Zool.)* 2 (23) : 1–32.
- Smith, Th. G. (1981): Notes on the Bearded Seal, *Erignathus barbatus*, in Canadian arctic. *Can. Tech. Rep. Fish. Aquat. Sci.* 1042 : 1–V, 1–49.

De Baltische Grijs Zeehond (*Halichoerus grypus*)

De Baltische populatie van de Grijs Zeehond is een ernstig bedreigde populatie. Ooit zo'n 100.000 individuen rijk, nu zijn er nog slechts zo'n 2000 stuks van over. In Zweden loopt nu een speciaal Project Grijs zeehond, in het kader waarvan de laatste drie jaar een zestal jonge individuen uit gevangenschap aan de populatie zijn toegevoegd. De toevoeging van de jonge zeehonden gebeurde op lokaties waar de populatie zeer gering in aantal was geworden. De situatie voor de Grijs Zeehond in de Oostzee is zeer slecht, doordat de vervuiling van de zee schrikbarende vormen heeft aangenomen, en tevens doordat veel zeehonden omkomen in de netten van vissers. Jacht op zeehonden is nog maar beperkt toegestaan: alleen in Finland gedurende 2½ maand per jaar. Ondanks het feit dat de Grijs Zeehond nu sinds tien jaar langs de Zweedse kust is beschermd, heeft dit niet geresulteerd in een tot stilstand brengen van de populatieachteruitgang.

L. Taylor, 1987, Baltic Grey Seals sealing their future. In: *Seanorama* 16 (7/8) : 68-74.

Summary

The authors report on a subadult female Bearded Seal (total length 193 cm) found in the harbour of Yerseke (51°30'N, 4°03'E), the Netherlands, on 27–VI–1988. The exhausted and emaciated animal was brought to the Seal Recovery Centre at Pieterburen where it soon improved. Unluckily is later became infected with canine distemper; the seal succumbed on 12–VIII–1988.

Jonge zeehondjes (*Phoca*) voorgoed gered

De EG verbiedt definitief de invoer van huiden.

De EG-Ministerraad heeft op 8 juni 1989 voor onbepaalde tijd de invoer verboden van huiden van jonge zeehondjes alsmede van produkten die uit die huiden worden gemaakt. Het geldende verbod dat van 1985 dateert liep op 1 oktober 1989 af.

In 1983 had de raad de invoer reeds een eerste keer voor een periode van twee jaar verboden. Tot dusver waren de ministers er niet in geslaagd overeenstemming te bereiken over een definitief verbod niettegenstaande verzoeken van verenigingen van dierenbescherming en milieuorganisaties. Zo tekende in oktober 1988 meer dan 60% van de Europarlementariërs een petitie voor een verbod en werden vanaf het moment dat de Noorse regering begin dit jaar aankondigde dat de jacht op jonge Zeehonden weer geopend zou worden door verenigingen van natuurvrienden protestacties beraamd.

Uit: *Eurofocus* 23/89 : 4.